

УДК 373.5.015.31:7.012:392(=161.2)
DOI 10.31494/2412-9208-2023-1-1-154-164

TECHNOLOGIES OF INVOLVING STUDENT YOUTH IN UKRAINIAN TRADITIONS USING ETHNO-DESIGN

ТЕХНОЛОГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ ЗАСОБАМИ ЕТНОДИЗАЙНУ

Nataliia SVYRYDIUK,

Honored folk-art master of Ukraine,
Member of the International Design
Association, applicant for educational
and scientific degree «Doctor of
philosophy»

nata.motanka@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0983-2116>

Poltava V. G. Korolenko National
Pedagogical University,

✉ 2, Ostrogradski Str., Poltava,
36000, Ukraine

Original manuscript received: January 17, 2023

Revised manuscript accepted: March 13, 2023

Наталія СВИРИДЮК,

заслужений майстер народної
творчості України, член Спілки
дизайнерів України, здобувачка
наукового ступеня «доктор
філософії»

Полтавський національний
педагогічний університет імені
В. Г. Короленка,

✉ вул. Остроградського, 2,
м. Полтава, 36000, Україна

ABSTRACT

Ethno design as at teaching has deep roots in Ukrainian people's lifestyle, which are an effective means for aesthetic, humanistic and national education of schoolchildren, this ethno cultural environment become particularly relevant during the development of the New Ukrainian school. Folk crafts vividly reflect and best preserve the traditional educational ideal of the Ukrainian people, which is contained in the works of decorative and applied art, available for students to perceive and understand. A decisive factor in the ethno-cultural and labor education of modern youth is various forms of their involvement in Ukrainian traditions and folk art, in particular, familiarization with the technologies of making Ukrainian folk toys, which occupy an important place in the upbringing and educational process of student youth.

The knotted doll is a unique technology, because this type of folk art is an ethno design project that combines several types of traditional Ukrainian decorative and applied art. In the process of making a knotted doll, such authentic techniques as: ornaments from different ethnographic regions of Ukraine, traditional embroidery techniques, fabric dyeing with biological dyes, weaving, vybiyka (wood printing on fabric), beading, felting from wool, art ceramics, technologies for modeling artificial flowers from paper, fabric, wood shavings, creating wax headband accessories, ancient techniques and methods of tying head scarves and shawls, sewing and decorating head covers – are used.

Among the variety of forms, methods and means of ethno design that contribute to the involvement of student youth in Ukrainian traditions, a number of simple and effective educational technologies have been identified and presented in our research, such as: museum-pedagogical activities, visits to cultural and artistic events, exhibitions of works of folk art, thematic exhibitions-presentations use of audio and video recordings from ethnographic expeditions, etc.

Of particular importance in the popularization of folk art among young people is personal communication with the bearers of traditions in the format of creative meetings with masters of folk art, visits to master classes, personal exhibitions and workshops of folk masters. The described technologies of youth involvement in folk art affect the development of the cognitive and emotional sphere of the individual, his creative abilities, contribute to the creative and productive educational activities of students.

Key words: *ethno design; folk art; Ukrainian knotted doll; traditional technologies of making and decorating a folk doll; aesthetic, humanistic, national education of students; technologies for familiarizing young people with folk traditions.*

Вступ. Сучасний світ став все більш плюралістичним і полікультурним, що динамічно змінюється. При цьому дослідники спостерігають посилення так званих процесів глобалізації, конкурентні відносини між країнами і націями супроводжуються прагненням більшості народів зберегти і захистити свої етнічні та культурні традиції. На процес формування особистісної системи норм і цінностей впливають такі чинники: освіта та родина, мова повсякденного спілкування, історична пам'ять, традиції, звичаї та правила, визначені певним етносом.

Найголовнішим напрямком сучасної педагогічної освіти і практики є вдосконалення концептуальних підходів до мети та змісту навчання й виховання молоді, знаходження нових шляхів їх усебічного розвитку. Виховати в молодого покоління почуття людяності, милосердя, чесноти та працьовитості можна лише на споконвічній мудрості, мистецьких, трудових традиціях нашого народу, засадах етнопедагогіки, традиційної культури предків, що зберегла національний характер і мораль.

Зміст підготовки та виховання учнівської молоді має бути спрямований на узгодження цінностей суспільства, етнокультури, сукупності функцій народної творчості у формуванні духовного світу особистості з можливістю їх сприйняття та збагачення кожної особистості у творчості. Особливо актуально в реаліях сьогодення України звучить думка Г. Ващенко: «Треба виховувати молодь так, щоб вона могла захищати права свого народу і здатна була віддати в боротьбі за неї своє життя» [1:177].

Етнокультурне середовище, особливо українське народне декоративно-прикладне мистецтво, є дієвим естетично-виховним засобом, що відповідає концептуальним засадам гуманістичної педагогіки та набуває особливої актуальності в умовах нової парадигми суспільних цінностей у нашій країні. Народне мистецтво та ремесла яскраво відображають і найкраще зберігають традиційний виховний ідеал українського народу, що міститься в доступних для сприйняття й осмислення молоді в пізнанні видів мистецтв. Вирішальним чинником етнокультурного та трудового виховання сучасної молоді має стати її залучення до народних промислів та декоративно-прикладного мистецтва. Можна з упевненістю сказати, що українська народна іграшка займає важливе місце в навчально-виховному процесі учнівської молоді, оскільки твори народного мистецтва впливають на розвиток пізнавальної, емоційної сфери особистості, її творчих здібностей, спонукають до креативної та продуктивної навчальної діяльності.

Метою нашого дослідження є обґрунтувати прості та ефективні технології залучення учнівської молоді до українських традицій засобами етнодизайну.

Методи та методики дослідження. Теоретичними засадами статті є наукові узагальнення з етнодизайну, етнографічні розвідки щодо вивчення особливостей української народної іграшки як складника декоративно-ужиткового мистецтва в контексті загального процесу національного відродження (Л. Герус, Я. Запаса, О. Найден, В. Просалова, О. Складенко та інші), естетичного та національного виховання учнівської молоді (Г. Ващенко, М. Гнатюк, Н. Дем'яно, С. Кулачківська, О. Найден, О. Паламарчук та інші), залучення молодого покоління до народних традицій та народного мистецтва (І. Барановська, Н. Мозгальова, Т. Саєнко та інші).

Результати та дискусії. Однією з ключових компетенцій української школи є усвідомлення та самовираження у сфері культури. Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власний художній смак, виражати ідеї, переживання та почуття через мистецтво. Ця компетентність означає глибоке розуміння власної національної ідентичності як основи для відкритих стосунків і поваги до різноманітності культурних проявів інших.

Залучення учнівської молоді до народних традицій – це процес, у якому є цілі, завдання, зміст, технології виховання, спрямовані на розвиток і соціалізацію особистості як суб'єкта народності і як громадянина багатонаціональної української держави, виховують толерантне ставлення до людей різних національностей [10:213]. Цей процес тісно пов'язаний зі здобуттям знань про народну культуру, традиції та види народного мистецтва, технологічні прийоми традиційних ремесел, духовно-моральні та естетичні цінності українського народу.

Шкільний період для учнівської молоді – це час інтенсивної соціалізації, засвоєння моральних норм і правил поведінки в суспільстві. Тому цей вік сприятливий для духовно-морального розвитку і виховання особистості, створення вектору культурно-ціннісних орієнтацій відповідно до засад духовності та моралі.

Одним із дієвих засобів формування творчої активності особистості учнів є вид українського народного мистецтва – іграшка як відтворення в тій чи іншій спрощеній, узагальненій та систематизованій формі предметів і явищ життя та суспільства. З історичної точки зору відбувається постійний процес оновлення та розвитку традицій, але принципи, особливості художньої форми в народній творчості зберігаються століттями; традиції відображають ту якість, яку ми називаємо класикою мистецтва.

Іграшка як предмет культури, створена дорослими для розвитку дітей, має навчальне та виховне значення лише за умови використання за прямим призначенням [2:124]. Дитина повинна розуміти іграшку, хотіти займатися творчістю. Для того, щоб іграшка як гра супроводжувала дитинство, людство постійно її вдосконалює. Іграшка завжди асоціювалася з грою. Як і гра, вона також є відображенням своєї епохи. Історія іграшки є невід'ємною частиною історії культури суспільства.

Кожна історична епоха має свої іграшки, оскільки розвиток матеріальної основи суспільства, його духовної культури впливає не лише на зміст дитячих ігор, а й на тему та форми іграшок.

Народна іграшка, завдяки її різноманітності та універсальності, залишається важливим засобом виховання дітей. Традиційні іграшки різних народів здавна використовувалися для естетичного, морального, розумового, фізичного виховання. За допомогою спрощених іграшкових форм дитина пізнає світ, вчиться мислити узагальненими поняттями та яскравими образами, нарешті долучається до одного з джерел народного мистецтва, опановує особливості зображень поверхні, форми виробів, орнаментів, фактур матеріалів [7:21].

Народна іграшка є засобом передачі культурно-історичної спадщини людей від покоління до покоління. Народна іграшка, зокрема традиційна вузлова лялька, допомагає розвитку сенсорних здібностей дитини, формує в дітей уміння аналізувати, синтезувати, узагальнювати, порівнювати; розширює й уточнює уявлення дитини про навколишній світ; розвиває мислення, уяву, мовлення; у процесі взаємодії з народною іграшкою збагачується словниковий запас, засвоюються правила і норми поведінки та взаємодії людей через ігрові ситуації [8:17].

Погляди мистецтвознавця О. Найдена та психолога С. Кулачківської стосовно ролі народної іграшки в процесі виховання молоді, на наш погляд, збігаються. Авторитетні вчені стверджують, що сучасній дитині потрібна народна іграшка задля розширювання кругозору, збагачення чуттєвої сфери, світу емоцій; наближення до витоків культури свого народу. Це стимул до прояву дитячої творчості не тільки в ігровій, а й у продуктивній діяльності. Беручи участь у виготовленні іграшок, дитина пізнає радість творення безпосередньо в дії і власними зусиллями долучається до традицій народної творчості.

Системне оволодіння українською народною іграшкою дозволяє комплексно сприймати збагачення особистості естетичним досвідом дитини, стимулюючи її творчий потенціал. При системному та цілеспрямованому підході до навчально-виховного процесу передбачається, що найбільш поширене використання різноманітних форм методів, які б стимулювали та ефективно проєктували творчу діяльність учнівської молоді в процесі творення традиційними прийомами створення та оздоблення української традиційної іграшки.

Народна іграшка може бути інструментом набуття людиною певного соціального чи естетичного досвіду, елементарних умінь і навичок. Проникнення народної іграшки в сферу праці, побуту, навчання робить її справді універсальною. Ця багатогранність виявляється в естетичній виразності народної іграшки, що має ознаки універсальності та інтерактивності орнаментики, оскільки містить багато фольклору та національної культури [3:54].

Традиційна вузлова лялька повною мірою дає змогу реалізувати основні естетичні та педагогічні функції культури. Вона охоплює всі види

взаємодії людини зі світом і всередині суспільства, по-своєму сприяє організації та розвитку людської діяльності, формуючи потреби та навички людини. Таким чином, вузлова лялька є одним із найдавніших архетипних символів, що об'єднує культури та традиції; оберегом людської душі й долі, символом предків. Це не ознака історичної подібності культурних традицій, що склалися в різних регіонах, а єдність духовного, сакрального простору для всіх людей, які, незважаючи на всі війни та чвари, якими сповнена історія людства, завжди прагнули злагоди та гармонії [4:84].

Народні ляльки – це узагальнені образи, типи або моделі предмета, створені простими прийомами оформлення основних частин ряду фігур або зовнішніх ознак предмета з використанням більш витончених деталей [5:156].

Сучасні погляди XXI століття бачать у ляльці лише декоративність і зовнішні прояви, не звертаючи уваги на внутрішній зміст ляльки [11:80]. Не можна, однак, забувати, що лялька, яка отримує життя завдяки світогляду та фантазії автора, несе в собі як індивідуальність майстра, так і генетичну інформацію всього етносу.

Використання народної іграшки в навчально-виховному процесі є предметом уваги багатьох педагогів. Вони заохочують і підтримують діяльність своїх учнів, спрямовану на створення розвивального середовища народним мистецтвом, співпрацюють з народними майстрами, залучають дітей до процесу ознайомлення та активну творчу участь у виготовленні творів народного мистецтва.

Вузлова лялька є унікальною та важливою для залучення до українських традицій учнівської молоді тим, що саме в цьому творі народного мистецтва, як в етнодизайнерському проєкті поєднано декілька видів традиційного українського декоративно-ужиткового мистецтва. Окрім традиційних технологічних прийомів роблення вузлової ляльки (скручування, замотування, зав'язування), використовуються й інші, самостійні техніки народних ремесел. Так, для оздоблення вбрання вузлової ляльки використовуємо орнаментику різних етнографічних регіонів України та різноманітні, характерні для них, традиційні техніки вишивання. Одяг ляльки залежно від етнодизайнерського проєкту стилізуємо зі шматочків тканини або шиемо за викройками традиційного вбрання. Для виготовлення матеріалів для цього вбрання потрібно попередньо вивчити та опанувати такі традиційні техніки, як фарбування рослинними барвниками, ткацтво, вибійка. Для відтворення народного вбрання на ляльці потрібно виготовити прикраси з застосуванням технік бісеронанізування, валяння з вовни, елементів техніки квілінгу, художньої кераміки. У роботі над виготовленням традиційної прикраси – вінка освоємо техніки виготовлення штучних квітів з паперу, тканини, дерев'яної стружки, автентичні прийоми воскування. У лялькових образах, що представляють такий традиційний вид вузлових ляльок, як «княгиня», «баба», відтворюються давні техніки та прийоми зав'язування наміток та хусток, пошиття та оздоблення очіпків. Для створення цілісного художнього

образу ляльки використовуються додаткові елементи: зменшені копії дерев'яних побутових предметів (лавки, відра, діжки, коромисла); гончарний посуд, плетені вироби з соломи та лози, а також писанки, витинанки, фрагменти декоративного розпису тощо. Таким чином, вузлова лялька не лише створена з використанням різноманітних матеріалів – тканини, паперу, сіна, соломи, кукурудзи, дерева, а й її художнє оздоблення потребує застосування великого масиву традиційних ремісничих та мистецьких технік та прийомів [4:125]. Можемо підсумувати, що для створення етнодизайнерського проєкту «вузлова лялька» використовуємо до двадцяти п'яти видів ремесла. Це свідчить про тісний взаємозв'язок різних видів народного мистецтва, а також свідчить про наявність належних умов під час утілення етнодизайнерського проєкту «вузлова лялька» учнями, які в процесі опановують знаннями та технологічними прийомами основних видів народного мистецтва.

Залучення учнівської молоді до українських традицій засобами етнодизану відбувається на основі вивчення кращих зразків народного мистецтва. Одним з видів педагогічних технологій з точки зору особистісно-соціальної ролі виховання є засоби музейно-педагогічної діяльності. У рамках музейно-педагогічної діяльності відбувається пізнання учнівською молоддю національних традицій та етномистецьких здобутків. Під час відвідування музеїв учні мають можливість у динаміці спостерігати зміну традицій, мистецьких вподобань, вплив історичних подій на розквіт чи занепад видів традиційного мистецтва. Учні поглиблюють знання стосовно особливостей та характеристик українського народного мистецтва та формують вміння та навички в практичному застосуванні здобутих компетенцій.

Однією з дієвих технологій залучення учнівської молоді до українських традицій є формування потреби та бажання відвідувати культурно-мистецькі заходи. Така традиція сприяє формуванню сталого культурного запиту особистості, розвиває знання та сприяє зацікавленості учнів в народному мистецтві, змістовно наповнює вільний час учнів, формує та розвиває комунікативні здібності [8:16]. Культурно-мистецькі проєкти, що презентують твори народного мистецтва є колективними або персональними. Під час відвідування колективних виставок учні знайомляться з певним аспектом народного мистецтва. Є виставкові проєкти, де твори скомпоновано за видом матеріалу, наприклад, виставки гончарних або текстильних виробів. У рамках такого заходу учні мають змогу ознайомитися з пластичними та художніми можливостями матеріалу, різноманіттям мистецької інтерпретації матеріалу майстрами. Виставка творів мистецтва, виконаних у певній техніці, дозволяє продемонструвати учням багатство технологічних прийомів в одному виді народного ремесла, що піднімається майстрами у своїй неперевершеній досконалості до твору мистецтва.

Прикладом може слугувати виставка майстрів художньої вишивки «білим по білому» – «На вістрі голки вся земна краса», що була

організована Полтавським обласним осередком Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Виставкові проекти, що презентують один вид народного мистецтва, дозволяють наочно продемонструвати тяглість традиції, художній смак та естетичні вподобання українського народу, що проявляються у творах сучасних майстрів, одночасно широко представити різні види та техніки народних ремесел, художнє опрацювання майстрами традиційних матеріалів. Прикладом такого синергетичного виставкового проєкту є виставка «Народна іграшка Полтавщини. Історія. Сучасність. Мистецька традиція» реалізована обласним Центром народної творчості та культурно-освітньої роботи Полтавської обласної ради спільно з Полтавським краєзнавчим музеєм імені Василя Кричевського (арткуратори: Свиридчук Наталія та Кондратенко Марина). Проєкт об'єднав 58 майстрів народної іграшки Полтавщини, представлені творчі роботи виконано в текстилі, кераміці, дереві, з соломи, рогозу, сіна, кукурудзи, паперу, джгута, вовни, тіста. Використано найрізноманітніші традиційні техніки вишивки, декоративного розпису та розпису ангобами, гончарування та ліплення, плетіння з природних матеріалів, валяння з вовни, витинання з паперу, текстильного моделювання, авторські техніки на основі традиційних народних ремесел.

Авторські виставки-презентації дають змогу ознаямити учнів з сучасним культурним простором народного мистецтва.

Цікавою формою виставкової діяльності, що розширює горизонти загального культурного рівня учнівської молоді та дієво може залучати до українських традицій, є тематичні виставки творів народного мистецтва. Наприклад «Великодня» чи «Різдвяна» виставки Полтавського обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України (НСМНМУ). Великі релігійні та народні свята мають певний звід традицій і обрядів, сформований українським народом впродовж століть. Поетичне сприйняття українцями навколишнього світу, естетизація побуту створили певний мистецький образ кожного свята, де задіяні найрізноманітніші найкращі зразки народного мистецтва, фольклору. Цикл Різдвяних свят включає давні обряди внесення дідуха, спільну родинну вечерю, до якої подаються традиційні страви в новому посуді, одягання найкращого вбрання, подарунки дітям, молодіжні забави та традиційні ігри тощо. Таким чином, на виставці «Різдвяна» представлені традиційні вишиті чоловічі та жіночі сорочки, інші елементи вбрання (ткані плахти, крайки); вишиті хустки; намиста та дукачі; дівочі вінки з вовни, паперу, текстильних матеріалів; найрізноманітніший гончарний посуд; дитячі забавки, керамічні «монетки», свищики, «барини», текстильні вузлові ляльки; «Зірка», «Дідух» – елементи обрядових дійств, маски для учасників обряду водіння «Кози» та «Маланки»; килими тонкого ткання, налавники та убруси для святкового оздоблення хати та ще багато іншого. Усі ці декоративно-ужиткові речі у разі коректного експонування, що підсилене відповідним музичним супроводом, мультимедійною презентацією, доповнені старовинними світлинами, відеозаписом з етнографічних експедицій, відтворюють мікрокосмос

української хати під час Різдва свят. Таким чином, учнівська молодь має змогу долучитися до традицій, відчувати зв'язок поколінь, знаходячи на виставці речі, що, можливо, побутують і в їх родині у святковому вжитку. У такій презентації твори народного мистецтва постають не вирвані з контексту, а в середовищі їх традиційного використання, що посилює емоційний вплив на глядача. Такі комплексні виставки дають розуміння молоді: традиція не є чимось давнім, тим, що відійшло і є лише музейним об'єктом, а вона живе зараз. Молодь, що швидше зчитує тренди, у результаті відвідування таких виставок формує свій україноцентричний стиль життя: як стильно вбратися на свято у вишиту сорочку; створити позитивний емоційний настрій, сівши родину за стіл, накритий тканою скатеркою; екологічно та корисно харчуватися з керамічного або дерев'яного посуду.

Важливим складником відвідування культурно-освітніх чи мистецьких проєктів є можливість безпосереднього знайомства учнівської молоді з майстрами народного мистецтва, особисте спілкування з носіями традицій. Форми його можуть бути різними: це і виступи майстрів під час презентації проєкту, і творча зустріч у рамках персональної виставки майстра. Особливо, на наш погляд, корисними є залучення учнівської молоді на виставки творів молодих майстрів народного мистецтва. Відносна близькість за віком дозволяє спілкування на рівних. Для учнів наочно демонструється шлях мистецького розвитку та побудова творчої кар'єри майже ровесником у сучасному суспільстві та умовах.

Особливо дієвою технологією залучення учнівської молоді до традицій є участь у майстер-класах, що проводять майстри народного мистецтва. Його вид можна обрати залежно від конкретного завдання, що стоїть перед педагогом. Для початкового ознайомлення з певним видом народного мистецтва доречним буде відвідування майстер-класу під час фестивалю чи виставки. У цьому випадку учні мають змогу отримати перші знання щодо процесу виготовлення предмета декоративно-ужиткового мистецтва або його елемента, на тактильному рівні відчувати властивості матеріалу, рефлексувати стосовно свого відчуття та емоцій у поєднанні з новим досвідом.

Творчі зустрічі, під час яких поєднується теоретична розповідь майстра про історію виду народного мистецтва, його особистого творчого шляху та здобутків з практичною частиною, де учні виготовляють виріб, дозволяє молоді глибше пізнати народні традиції, їх сучасне побутування та інтерпретацію майстром. Під час творчих зустрічей учнівська молодь має змогу опосередковано через розповідь реальної особи дізнатися про високий статус українського народного мистецтва у світі, зацікавленість розвинених країн у збереженні світових культурних надбань, у тому числі народного мистецтва України як складника мультикультурної мозаїки.

Відвідування майстер-класу учнями в майстерні народного майстра є корисним не лише з точки зору їх занурення в процес виготовлення твору народного мистецтва. При такій формі спілкування з майстром молодь має змогу наче «приміряти» на себе середовище та стиль життя. Адже майстерня – це творча лабораторія народного художника, тут можна

споглядати шлях від задуму, ідеї через творчі ескізи та проби в матеріалі до циклу технологічних процесів. Під час таких майстер-класів учні занурюються у творчий процес, водночас мають змогу переконалися в трудомісткості технологій народного мистецтва.

Так відбувається забезпечення органічного руху естетичних інтересів учнів від стереотипів примітивного «кітчю» до прийняття народної творчості в канони реалістичного мистецтва. Завдяки народній творчості встановлюються невидимі зв'язки від природи до людини, від історії до сучасності в притаманній їй повноті традицій та організації художнього середовища, яке здатне не лише естетично виховувати, а й формувати інтуїцію, інтелект, художній смак особистості, логіку побудови, винахідливість у використанні властивостей матеріалу, вміння комбінувати тонкий набір різних предметів побуту.

Мета виховання буде успішно реалізована, якщо особлива увага буде приділена розвитку емоційно-чуттєвої сфери учнів, осмисленню краси природи, людських взаємин; сформуванню вміння сприймати гармонію в духовних і матеріальних явищах, культури почуття людини, які виявляються в її творчому ставленні до власного життя; естетичної свідомості особистості, яка відображається в характеристиках естетичного суб'єкта, здатності правильно розуміти художній твір, насолоджуватися його сприйняттям, існування у світі.

Висновки. Незважаючи на загальну характеристику ганчіркових ляльок як ручної роботи, ця мистецька діяльність характеризує виконавську роботу авторів, що виражається переважно в їхніх стосунках, пластичній фактурі та колірних характеристиках, є органічною частиною культури і водночас самобутньою формою декоративно-ужиткового мистецтва України.

На щастя, інтерес до створення ляльок серед сучасних майстринь не згасає. Тому доцільно проводити поглиблене вивчення способів виготовлення вузлових ляльок, їх використання, оздоблення, а також виявлення їх художньо-регіональних особливостей. Кожен учень має оволодіти естетичним досвідом народної творчості та мистецтва, ознайомитись з історією й набути знань, умінь та навичок використовувати народні зразки у створенні витворів мистецтва, яке презентує зміст національної свідомості та менталітету, що надзвичайно важливо через проблему зникнення історичної спадщини, забуття народних звичаїв та обрядів, поетичного фольклору українського народу.

Народна іграшка сприяє моделюванню багатьох життєвих процесів, утвердженню певних цінностей, відношення до навколишнього соціального і природного світу.

Література

1. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник для виховників, учителів і українських родин. Брюссель : В-во Центральної управи Спілки української молоді, 1976. 209 с.
2. Герус Л. М. Українська народна іграшка. Львів : Афіша, 2004. 264 с.
3. Дем'яненко Н. Українська народна іграшка як засіб виховання дітей. *Гуманітарний вісник державного навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : наук.-теорет. зб. : педагогіка, психологія, філол., філос.* 2009. Вип. 18. С. 54-56.

4. Запaska Я. П. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник .: в 2 т. Львів : Афіша, 2000. Т. 2. 256 с.
5. Найден О. С. Українська народна іграшка: смислові та обрядові основи. Київ : Видавничий Дім «Стилос», 2007. 240 с.
6. Найден О. Перший збирач народної іграшки. *Народне мистецтво*. 1998. № 1-2. С. 60-62.
7. Мозгальова Н. Г., Барановська І. Г. Українські народні традиції як засіб виховання дітей дошкільного віку. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. Вип. 152. С. 20-24.
8. Паламарчук О. О., Опалінська Ю. П. Народна іграшка як засіб виховання дітей. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2016. № 4. С. 16-18.
9. Просалова В. А. Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості. Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. 516 с.
10. Саенко Т. В. Використання здобутків українського народного мистецтва у громадянському вихованні молодого покоління. *Вісник Львівського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2006. Вип. 21. Ч. 1. С. 212–219.
11. Скляренко О. А. Народна українська лялька як об'єкт наукових досліджень кін. ХІХ – поч. ХХІ століть. *Традиційна культура України ХХІ століття як складова культурної політики: сучасний стан, загрози, перспективи*: зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. (21.10.2016). Київ : НАКККІМ, 2016. Т. 1. С. 80-81.

References

1. Vashchenko, H. (1976). *Vykhovnyi ideal: pidruchnyk dlia vykhovnykiv, uchyteliv i ukraïnskikh rodyn* [Educational ideal: a textbook for educators, teachers and Ukrainian families]. Publishing house Central Board of the Union of Ukrainian Youth [in Ukrainian].
2. Herus, L. M. (2004). *Ukrainska narodna ihrashka* [Ukrainian folk toy]. Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
3. Demianenko, N. (2009). *Ukrainska narodna ihrashka yak zasib vykhovannia ditei* [Ukrainian folk toy as a means of raising children]. Humanitarnyi visnyk derzhavnoho navchalnoho zakladu «Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni Hryhoriia Skovorody – Humanitarian bulletin of the state educational institution Pereiaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda, vol. 18. (pp. 54-56) [in Ukrainian].
4. Zapaska, Y. (2000). *Dekorativno-uzhytkove mystetstvo Slovnyk: v 2 tomah*. [Decorative and applied art Dictionary: in 2 volumes] (Vol. 2) [in Ukrainian].
5. Naiden, O. M. (2007). *Ukrainska narodna lialka* [Ukrainian folk doll]. Publishing house «Stylos» [in Ukrainian].
6. Naiden, O. (1998). *Pershyi zbyrach narodnoi ihrashky* [The first collector of folk toys]. *Narodne mystetstvo – Folk arts*, (1-2), 60-62 [in Ukrainian].
7. Mozghalova, N., Baranovska, I. (2017). *Ukrainski narodni tradytsii yak zasib vykhovannia ditei doshkilnoho viku* [Ukrainian folk traditions as a means of educating preschool children]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seria «Pedahohichni nauky» – Scientific notes of the Kirovohrad State Pedagogical University. Series «Pedagogical Sciences»*, (152), 20-24 [in Ukrainian].
8. Palamarchuk, O., Opalinska, Y. (2016). *Nardna ihrashka yak zasib vykhovannia ditei* [A folk toy as a means of raising children]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seria «Pedahohichni nauky» – Herald of Cherkasy University. Series «Pedagogical Sciences»*, (4), 16-18 [in Ukrainian].
9. Prosalova, V. (2012). *Ukrainska diaspora: literaturni postati, tvory, biobibliografichni vidomosti* [Ukrainian diaspora: literary figures, works, biobibliographic information]. Donetsk : Skhidnyi vydavnychiy dim [in Ukrainian].

10. Saienko, T. (2006). *Vykorystannia zdobutkiv ukrainskoho narodnogo mystetstva u hromadianskomu vykhovanni molodoho pokolinnia* [Using achievements of Ukrainian folk art in civic education of the younger generation]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seria «Pedahohichni nauky»* – Herald of Lviv University. Series «Pedagogical Sciences», 21(1), 212–219 [in Ukrainian].

11. Skliarenko, O. (2016). *Narodna Ukrainska lialka yak ob'iekt naukovykh doslidzhen kin. XIX – poch. XXI stolit* [Ukrainian folk doll as an object of scientific research. From beginning of 19th – to 21st centuries]. *Tradytsiina kultura Ukrainy XXI stolittia yak skladova kulturnoi polityky: suchasnyi stan, zahrozy, perspektyvy*. Zb. nauk. pr. za materialamy Vseukr. nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu – Traditional culture of Ukraine of the 21st century as a component of cultural policy: current state, threats, prospects: Collection. of science according to the materials of the All-Ukrainian science and practice conference with international participation, Vol. 1, 80-81 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Етнотизайн та етнокультурне середовище українського народу мають глибинне коріння, що є дієвим засобом естетичного, гуманістичного, національного виховання учнівської молоді та набуває особливої актуальності в умовах розвитку Нової української школи. Народні ремесла яскраво відображають та найкраще зберігають традиційний виховний ідеал українського народу, що міститься в творах декоративно-ужиткового мистецтва, доступних для сприйняття й осмислення учнями. Вирішальним чинником етнокультурного та трудового виховання сучасної молоді є різноманітні форми залучення її до українських традицій та народного мистецтва, зокрема знайомство з технологіями виготовлення української народної іграшки, якій відведено важливе місце в навчально-виховному процесі учнівської молоді.

Вузлова лялька є унікальною технологією, адже саме в цьому виді народної творчості як в етнотизайнерському проєкті поєднано декілька видів традиційного українського декоративно-ужиткового мистецтва. У процесі виготовлення вузлової ляльки використовуються орнаментика різних етнографічних регіонів України, традиційні техніки вишивання, фарбування тканини рослинними барвниками, ткацтво, вибілка, бісеронанування, валяння з вовни, художня кераміка, технології моделювання штучних квітів з паперу, тканини, дерев'яної стружки, автентичні прийоми воскування, давні техніки та прийоми зав'язування наміток та хусток, пошиття й оздоблення очіпків.

Серед розмаїття форм, методів і засобів етнотизайну, що сприяють залученню учнівської молоді до українських традицій, у нашому дослідженні виділено й обґрунтовано ряд простих та ефективних освітніх технологій: музейно-педагогічна діяльність, відвідування культурно-мистецьких заходів, виставок творів народного мистецтва, тематичних виставок-презентацій, використання аудіо- та відеозаписів з етнографічних експедицій тощо. Особливе значення в популяризації народного мистецтва серед молоді має особисте спілкування з носіями традицій у форматі творчих зустрічей з майстрами народної творчості, відвідування майстер-класів, персональних виставок та майстерні народного майстра. Окреслені технології залучення молоді до народного мистецтва впливають на розвиток пізнавальної, емоційної сфери особистості, її творчих здібностей, сприяють творчій та продуктивній навчальній діяльності учнів.

Ключові слова: етнотизайн; народне мистецтво; українська вузлова лялька; традиційні технології виготовлення та декорування народної ляльки; естетичне, гуманістичне, національне виховання учнівської молоді; технології ознайомлення молоді з народними традиціями.